

BOER JE GOED MET BIOBRANDSTOF?

VERSLAG PROVINCIAAL BIOBRANDSTOFFENDEBAT

Op 14 april ging bij wijze van aftrap voor Dag van de Aarde 2007 in Tielt een provinciaal debat door over biobrandstoffen. Organisatie was een samenwerking tussen Vlaamse koepel Bond Beter Leefmilieu, West-Vlaamse koepel West-Vlaamse Milieufederatie en regionale gastmilieuvereniging De Torenvalk. Dirk Draulans was de moderator van dienst. Noël Lievrouw, erevoorzitter van De Torenvalk, leidde het debat als volgt in :

"Nieuw met stip in de top 5 van zekerheden in het leven: het klimaatprobleem bestaat echt! De eerste slachtoffers van de klimaatverandering zullen weer eens de armsten onder ons zijn. Velen van hen zijn boeren. Dag van de Aarde spoort daarom dit jaar samen met 'Landbouw 2015', een gezamenlijke campagne van milieu-, boeren-, consumenten- en Noord-Zuidorganisaties rond het thema duurzame landbouw en voedselzekerheid. Is biobrandstof echt de ultieme oplossing voor het klimaatprobleem en de armoede van de boeren? Dit is het onderwerp van dit debat."

En voor hen, die deze prachtige zaterdagochtend liever luiierend in de zon doorbrachten, geven we hieronder een integraal verslag van het debat.

Opdat iedereen met de nodige bagage het debat zou kunnen volgen, geeft Bram Claeys van Bond Beter Leefmilieu ter inleiding een algemene situering van wat biobrandstoffen zijn

Bio-energie wordt geproduceerd uit biomassa. Enerzijds uit energieteelten afkomstig van akkergewassen (bijv. koolzaad), van bosbouwproducten (bijv. populierenteelt), en micro-algen voor Pseudo Planaardige Olie (PsPO). Anderzijds uit afvalproducten van landbouw (bijv. mest), industrie (bijv. slib van waterzuiveringsinstallaties), huishoudens (bijv. organisch afval). Er is vaste, vloeibare of gasvormige biomassa en er zijn verschillende methodes om biomassa om te zetten naar warmte, elektriciteit of aan te wenden voor transport.

Energie uit biomassa is wat men noemt CO₂-neutraal,

d.w.z. bij verbranding komt evenveel CO₂ vrij als het gewas heeft opgenomen bij zijn groei (gesloten cyclus). Je moet echter ook rekening houden met de energie die nodig is bij de verwerking van de energiegewassen, waardoor een stuk van de CO₂-winst verloren gaat. Men evalueert dit door de CO₂-balans op te maken van iedere biobrandstof. Het ligt voor de hand dat men vanuit het oogpunt van klimaat streeft naar een zo positief mogelijke CO₂-balans.

Bio-energie kan aangewend worden voor transport. Deze worden onderverdeeld in benzinevervangers en dieselvvervangers. Biodiesel uit vethoudend afval is de meest bekende. Maar ook PPO (pure plantaardige olie), HTU-olie (Hydro Thermal Upgrading) en Fischer-Tropsch diesel zijn dieselvvervangers. Bio-gas en bio-ethanol zijn benzinevervangers.

van links naar rechts: Bart Vleeschouwers -Boerenbond, Greet Ghekiere - POVL, Dirk Draulans, Saar Van Haewermeiren -Oxfam, Bram Claeys - BBL

Het beleid heeft reeds enkele keuzes gemaakt ten voordele van biobrandstoffen. Tegen 2010 moet 6% van onze elektriciteit gehaald worden uit groene stroom. Een deel daarvan zal afkomstig moeten zijn uit biomassa (en -gas). Europa heeft vooropgesteld om tegen 2010 voor transport 5,75% van de aangewende energie uit biobrandstoffen (zuiver of bijmengen) te halen. Dit is echter geen bindende norm, maar een richtwaarde. De vraag is of België deze richtwaarde zal halen want in vergelijking met andere Europese landen treuzelt men met de toepassing.

Het beleid heeft wel al enkele initiatieven genomen om biobrandstoffen mogelijk te maken :

- Technische norm voor biodiesel, bio-ethanol en PPO.
- Vrijstelling accijnzen voor biobrandstoffen + equivalente accijnsverhoging voor andere brandstoffen.
- Toewijzing quota aan producenten. België heeft aan 7 producenten een toelating gegeven om biobrandstoffen te produceren. (BioWanze (bio-ethanol uit suikerbieten-Wanze), Alco Fuel (bio-ethanol uit bieten, tarwe,maïs – gent), Tate & Lyle (bio-ethanol uit tarwe – Aalst),Bioro (biodiesel uit koolzaad – Gent), Oleon (biodiesel uit koolzaad, palmolie – Gent), Néochim (biodiesel uit soja, koolzaad en palmolie – Feluy), Proviron (biodiesel uit koolzaad – Oostende). Samen goed voor 250 miljoen liter bio-ethanol en 380 miljoen liter biodiesel per jaar vanaf 2007.
- Ecologiepremie en braakpremie voor landbouwers.

Na deze inleiding geven achtereenvolgens Bart Vleeschouwers van Boerenbond, Saar Van Hauwermeiren van Oxfam WereldWinkels, Greet Ghekiere van POVLIT en Bram Claeys van Bond Beter Leefmilieu de visie van hun sector op biobrandstoffen.

Bart Vleeschouwers (Boerenbond – Innovatie-steunpunt voor landbouw en platteland)

De recente prijsontwikkelingen van fossiele brandstoffen ten gevolge van de sterk toenemende vraag en de dreigende tekorten op de wereldmarkt maken dat alternatieven als biobrandstoffen de wind in de zeilen krijgen. Mede door het Kyotoverdrag en de engagementen van de EU (5,75% hernieuwbare brandstoffen tegen 2010) zit dit dossier duidelijk in een stroomversnelling.

Een gevolg is dat de prijs van de grondstoffen (koolzaad, graangewassen, soja, palmolie, ...) een gevoelige stijging hebben gekend in de loop van 2006. Alles wijst erop dat deze hoge prijs nog wel een tijdlang zal aanhouden maar dat er zich ook sterke prijschommelingen (bijv. door zachte

winters) kunnen voordoen. De prijsvorming is nog volop in ontwikkeling en dat bemoeilijkt voorlopig het investeringsklimaat voor biobrandstoffen bij onze boeren. Algemeen mag men stellen dat energie duurder zal worden: binnen 10 à 15 jaar betalen we 3 tot 4 keer meer voor onze energie (brandstof, verwarming, elektriciteit).

Een eerste interessante gevolgtrekking is dat de boer in het noorden én het zuiden eindelijk terug uitzicht krijgt op een correcte prijs voor zijn product. Aan de andere kant wordt er nu op verschillende niveaus alarm geslaan dat deze prijsstijging aan de consument geld kan kosten. Voor de westerse consument is deze prijsstijging voelbaar maar zeker ook aanvaardbaar.

Het probleem ligt gevoeliger als we het hebben over mensen in de ontwikkelingslanden alhoewel ook daar door deze ontwikkeling een nieuwe dynamiek kan ontstaan. Door de productie en export van overschotten uit het Noorden naar de ontwikkelingslanden (gestimuleerd door regimes die de massa's in de steden wilden zoet houden met goedkoop voedsel) werden de lokale boeren doodgeknepen waardoor ze gedwongen werden om werk te gaan zoeken in de steeds groeiende megasteden van de derde wereld. Mits enige sturing kunnen de boeren in deze ontwikkelingslanden nu terug een degelijk inkomen verwerven. Belangrijk is daarbij dat we geen vrijspel geven aan plantagelandbouw. Er moeten ook duurzaamheidsgaranties bij de productie van biomassa ingebouwd worden (bijvoorbeeld voor palmolie). Het gaat niet op om in Indonesië een CO²-catastrofe te veroorzaken om een ander CO²-probleem op te lossen elders in de wereld.

Er bieden zich voor boeren interessante marktinvesteringen en nieuwe technologieën aan en er is genoeg landbouwruimte beschikbaar. Er kunnen alleen al binnen Europa heel wat bijkomende gronden gebruikt worden voor het telen van biomassa. Dit hoeft echt geen probleem te vormen voor het leefmilieu of de natuur. De eigen bijdrage van de Vlaamse landbouwer in deze ontwikkeling gaat ondertussen niet ongemerkt voorbij: koolzaad begint onze landschappen kleurrijker te maken en andere ontwikkelingen zullen de komende jaren evenzeer hun stempel drukken op het landschap: olifantegras, energiemais, korte omloophout enz... In de droge en subtropen gebieden biedt de *Jatropha curcas* qua energierendement enorme mogelijkheden.

Het lijkt me momenteel niet opportuun om alle heil te verwachten van de biobrandstoffen van de tweede generatie of van waterstof omdat beide technologieën de eerste 10-15 jaar niet klaar zijn voor een economische toepassing op grote schaal: er blijven echt nog te veel problemen op te lossen... Voor de korte en middellange termijn zal de inzet van biobrandstoffen onvermijdelijk blijven tenzij we

natuurlijk bereid zijn om zwaar op onze mobiliteit in te leveren en dat lijkt me maatschappelijk bekeken nog niet zo'n evidentie.

Saar Van Hauwermeiren (Oxfam Wereldwinkels)

De Europese doelstellingen m.b.t. het aandeel biobrandstoffen (10% tegen 2020) is niet realiseerbaar met het landbouwareaal binnen Europa alleen en hierdoor zal men noodgedwongen biobrandstoffen moeten importeren vanuit het Zuiden. Grote biobrandstofproducenten in het Zuiden zijn nu reeds voor Bio-ethanol: Brazilië (suikerriet), China (maïs) en Indië (suikerriet). Voor biodiesel zijn dat Indonesië en Maleisië (palmolie). Door de grote hoeveelheid aan beschikbare landbouwgronden en typische gewassen met hoog energierendement in het Zuiden zal de teelt van energiegewassen voornamelijk daar plaatsvinden. Men verwacht dan ook een spectaculaire stijging van de internationale handel van energiegewassen.

De impact van de stijgende vraag naar biobrandstoffen op een duurzame ontwikkeling van het zuiden is echter niet gering. Ontwikkelingslanden die specialiseren in export gebaseerd op grootschalige monoculturen zijn op lange termijn economisch en ecologisch kwetsbaar. Ook de concurrentie tussen de voedselsector en de biobrandstoffenindustrie voor zelfde grondstoffen leidt tot prijsstijgingen van voedingsproducten (bijv. de protesten in Mexico tegen stijgende prijs Tortilla's door dure import van maïs uit V.S.). Ook ontbossing, schending van landrechten, slechte arbeidsomstandigheden in industriële plantages, monocultuur, ... zijn nefast voor de duurzame ontwikkeling van het Zuiden.

Daarom vraagt Oxfam Wereldwinkel in het biobrandstoffendebat nadrukkelijk aandacht voor de volgende zaken.

Het Europees, Belgisch en Vlaams beleid moet bij de inzet van biobrandstoffen voor broeikasgasreductie ook aandacht besteden aan duurzaamheidsaspecten. En ook naar de effecten op macroniveau (impact op de prijzen van landbouwgrondstoffen, verandering in handelsstromen, voedselzekerheid) en wat die op langere termijn teweegbrengen voor de sociaal-economische situatie van ontwikkelingslanden.

Het stimuleren van het aanbod van biobrandstoffen als één van de oplossingsrichtingen voor het klimaatprobleem mag geen schade aanrichten aan ontwikkelingslanden op het vlak van economie, biodiversiteit, landbouw, voedselzekerheid, arbeidsomstandigheden ... Er zijn al veel situaties gekend van onduurzame teeltpraktijken in ontwikkelingslanden, vnl. bij de sojateelt en palmlantages.

Klimaatdoelstellingen en ontwikkelingsdoelstellingen moeten samen nagestreefd worden. In september 2000 legden de VN op hun Algemene Vergadering een Millenniumverklaring af. De 191 lidstaten beloven daarin om tegen 2015 armoede en ongelijkheid uit de wereld te helpen. Een aantal doelstellingen richten zich op het uitroeien van extreme armoede en honger en het waarborgen van ecologisch duurzaamheid. De inzet op biobrandstoffen mag de realisatie van deze doelstellingen niet ondermijnen. Tegelijk moeten ontwikkelingstrajecten uiteraard voldoende aandacht besteden aan de klimaatproblematiek.

Ondanks het prachtige weer, waren er toch een 50-tal mensen getuige van het inhoudelijk hoogstaande debat tussen BBL, Oxfam, PO-VLT en boerenbond

Voor de ontwikkelingslanden zijn vooral volgende aspecten belangrijk:

- De mogelijkheid om zelf toegevoegde waarde te creëren door verwerking van biobrandstoffen in het Zuiden i.p.v. de export van onverwerkte grondstoffen (biomassa) naar de industrielanden.
- Technologieoverdracht naar (patenten biobrandstoffen 2de generatie nu in handen van multinationals) en capaciteitsopbouw van het Zuiden;
- Invoeren van duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen;
- Bescherming van landrechten bij de uitbreiding van monoculturen;
- Bescherming van arbeidsomstandigheden van de loonarbeiders op de plantages;
- Bescherming van biodiversiteit en leefomgeving van inheemse volken;
- Voorkomen van erosie, behoud van vruchtbaarheid van bodem bij productie van energiegewassen;
- Negatieve impact vermijden op teelten voor lokale markten en drinkwatervoorziening door de concurrentie om productiefactoren als land, water,...
- Negatieve impact op de prijzen van voedsel, vooral in importerende ontwikkelingslanden, vermijden;
- Ontwikkeling van biobrandstoffen die een bijdrage leveren aan de lokale economie (gekoppeld aan bestaande landbouwactiviteiten) met de mogelijkheid tot bijproducten en eigen lokale energievoorziening;
- Onderhandelingspositie van kleine boeren versterken ten opzichte van biobrandstoffen-industrie (multinationals)
- Risico's milderen dat de productie en handel in biobrandstoffen ook getroffen wordt door een grondstoffencrisis zoals (stijgend aanbod, op termijn instabiele en dalende prijs), met alle negatieve gevolgen voor de ontwikkelingslanden.

Greet Ghekiere (Provinciaal Onderzoeksen Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw)

De kerntaak van het POVLT is de landbouwsector ondersteunen in reconversieprocessen: het anticiperen op bedrijfsmatige en economische evoluties/opportunities ; optimalisatie productiviteit en rendabiliteit en integratie van duurzaamheid in de landbouwproductie.

De landbouwsector heeft een hele evolutie ondergaan qua tewerkstelling, teelt en productiewijze. Een kort overzicht:

- jaren '50-'60 : vlas, brouwers, hop, tabak
- jaren '70-'80 : groententeelt, champignonteelt
- jaren '90-2000 : aandacht voor bereedeneerde bemesting, erosie, kwaliteit en bio-landbouw
- vanaf 2004 : aandacht voor teelten voor bio-energie en andere non-foodtoepassingen.

Met de jaren is het besef gegroeid dat de landbouwsector ook een taak heeft in het onderhoud van de open ruimte en het leefbaar houden van het platteland. Nu dient zich een nieuwe taak aan: die van de producent van (grondstoffen voor) hernieuwbare energie. POVLT ondersteunt de ontwikkeling van deze nieuwe landbouwkundige activiteiten met onderzoek en voorlichting, zodat deze activiteiten zich op de meest duurzame manier ontwikkelen: zo efficiënt mogelijk én zo goed mogelijk geïntegreerd binnen het huidig landbouwkundig systeem en binnen de leefomgeving. POVLT verkiest hierbij projecten die én goed scoren naar energie-efficiëntie en reductie van broeikasgassen én inpasbaar zijn in het Vlaamse landbouwsysteem en de Vlaamse leefomgeving.

Concrete activiteiten van POVLT

1. Van energie-audit tot ....

Hernieuwbare energie is veel ruimer dan koolzaad telen alleen. Ongelukkigerwijs waren het net de idyllische koolzaadvelden die de laatste jaren niet uit de media weg te branden waren, en die de andere vormen van hernieuwbare energie, waarin de landbouw óók een rol kan spelen, wat in de schaduw zetten.

Ook voor de landbouwer is het daarom vandaag niet eenvoudig uit te maken welke vorm van hernieuwbare energie het best past op zijn bedrijf, hetzij als energieproducent, hetzij als energieconsument. Dit hangt van een hele reeks factoren af, gaande van type bedrijf, de bedrijfseconomische situatie tot bedrijfsinplanting. De energie-audit is een goed instrument om de juiste afwegingen te kunnen maken. Het aspect rationeel energiegebruik is in dit kader uiteraard evenzeer belangrijk. Het POVLT wil in de toekomst de loketfunctie naar de landbouwers toe verder ontwikkelen.

2. Een duurzame koolzaadteelt ...

Omdat er heel wat nood was aan concrete teelttechnische informatie over koolzaad – een in Vlaanderen vrijwel onbekende teelt - werd op Vlaams niveau een voorlichtingsplatform opgestart, zoals we dat bijvoorbeeld kennen voor de graanteelt, de aardappelteelt, enz.... Een reeks demonstratievelden (Vlaams netwerk van 8 partners) verspreid over Vlaanderen, vormen de fundamenten van dit voorlichtingsplatform. Op deze manier wordt het leergeld, dat startende koolzaadtelers moeten betalen, tot een minimum beperkt. Bijvoorbeeld door onderzoek naar de

de selectie van juiste rassen, rotaties en verkorten groeiproces van energiegewassen, optimale bemesting, zaaidichtheid en –tijdstip.

3. Hout als bio-brandstof

Onze insteek binnen het thema ‘hout als brandstof’ is dat het oogsten van hout uit kleine landschapselementen landschapsonderhoud mogelijk interessanter maakt. Zowel het landschap, als de landbouwer die het landschapsonderhoud op zich neemt, zitten in het winnende team.

Het telen van hout als korte-omloophout is een alternatieve piste.

4. Energiegewassen voor anaërobe vergisting (bio-gas)

Anaërobe vergisting is een technologie waarbij de landbouwer niet alleen kan instaan voor de productie van grondstoffen, maar ook de hernieuwbare energie zelf kan produceren op basis van deze grondstoffen, zodat de toegevoegde waarde maximaal ten goede komt van de landbouw.

Echter, oplossingen moeten gevonden worden met het oog op maximale energievalorisatie en de valorisatie van het digestaat. Anderzijds wordt onderzocht hoe de noodzakelijk biomassa op een efficiëntere, maar toch duurzame manier kan worden geproduceerd.

Bram Claeys (Bond Beter Leefmilieu)

Onder de vlag “bio-energie” gaan veel ladingen schuil. Er bestaan verschillende bronnen van biomassa en technieken om deze biomassa om te zetten naar bio-energie. Zeer in het algemeen heb je aan de ene kant bio-energie op basis van landbouwgewassen of bosbouw, en aan de andere kant organische restfracties (overschot of afval) uit de landbouw, of bedrijven en huishoudens. En daar kan je op allerlei manieren energie uit halen. Je kunt ze rechtstreeks in energiecentrales inzetten, of ze vergassen of er vloeibare brandstof mee maken. Niettegenstaande de meeste mensen aan biodiesel denken als ze biobrandstof horen, is die biodiesel dus maar een deel van het verhaal.

Bij een duurzaamheidstoets is het belangrijk om te weten waar die biobrandstof vandaan komt en hoe/ waar de biobrandstof wordt ingezet. Dit bepaalt immers de CO₂-balans, hoeveel CO₂ je bespaart, wat de andere gevolgen op milieu- en sociaal vlak zijn, enz...

Een energiebeleid ter reductie van broeikasgassen moet in de eerste plaats gericht zijn op energiebesparing en energie-efficiëntie. Een aanzienlijke vermindering van de energieconsumptie blijft prioritair. In aanvulling daarop moet de energievoorziening gebaseerd worden op hernieuwbare energie. Energie uit biomassa is hiervoor onontbeerlijk, naast bijvoorbeeld windenergie, zonne-energie, ...

Op de tweede plaats moet je biobrandstoffen toepassen waar ze het meest renderen. In het algemeen vinden we daarom dat je biomassa best inzet in centrale eenheden (elektriciteitcentrales, kleinschalige WKK), en pas in tweede instantie in automotoren. Het energierendement (hoeveelheid energie die je kan produceren in vergelijking met de energie die je erin steekt) van automotoren is immers veel lager dan bij centrale eenheden. Enkele cijfers:

- centrale eenheden: gascentrale (56%), warmtekrachtkoppeling (85%), condensatieketel (107%)
- auto's: benzinemotor (25%), dieselmotor (35%), elsbettmotor (40%)

Ten derde moeten de biobrandstoffen die we inzetten goed scoren op de volgende criteria:

- CO₂-balans: ze moeten veel CO₂ vermijden in vergelijking met fossiele brandstoffen, en dat over hun hele levenscyclus;
- Toxiciteit, en impact op milieu, bijvoorbeeld met betrekking tot het gebruik van pesticiden en meststoffen. Ook de impact op de (drink-)watervoorziening is in dit verband zeer belangrijk. Biobrandstoffen kunnen een slechtere impact op de luchtkwaliteit hebben dan fossiele brandstoffen, bijvoorbeeld voor SO₂ en NO_x. Dit is uiteraard ook een punt om mee te nemen in de evaluatie.
- Biodiversiteit en landgebruik: ze mogen geen onaanvaardbare impact op de natuur hebben, bij ons of in het Zuiden, wat bijvoorbeeld betekent dat we niet willen dat natuurgebieden bij ons, of regenwouden in het Zuiden sneuvelen voor de teelt van biobrandstoffen.
- Sociale aspecten: de arbeidsomstandigheden van de arbeiders in de plantages moeten beantwoorden aan de internationale normen terzake.
- Voedselveiligheid: de energieteelten mogen de lokale voedselvoorziening niet in gedrang brengen, ook niet onrechtstreeks door voedsel onbetaalbaar te maken.
- Relatie met duurzame landbouw: de productie in Vlaanderen van biobrandstoffen via energieteelten kent veel beperkingen. Dit neerstein-stantie door het gebrek aan beschikbare ruimte. De teelt van energiegewassen zal in Vlaanderen gebeuren op bestaande landbouwarealen ter vervanging van akkerbouwgewassen en op braakgronden. Die ruimte volstaat echter niet om zelfs maar aan de huidige geringe doelstellingen te voldoen.
- Daarnaast willen we algemene CO₂-reductiedoelstellingen voor wagenbrandstoffen, rekening houdend met de hele levenscyclus, liever dan zomaar een percentage bijmenging dat moet worden gehaald. Daarmee houd je ook de deur open voor duurzame waterstof, biogas en tweede generatie biobrandstoffen.

Het is zeer moeilijk om algemene uitspraken te doen over welke biobrandstoffen nu het beste scoren op deze criteria. Heel veel hangt af van de concrete aspecten van de productie en het gebruik van de brandstoffen. Het is wel duidelijk dat Pure Plantenolie beter scoort inzake CO₂ dan biodiesel, zodat we willen dat die veel meer gepromoot wordt, bijvoorbeeld in publieke (bijv. De lijn, spoorwegen, De Post) of bedrijfsvloten (taxi's, schoolbussen, ...). Ook olie op basis van Jatropha zou beter scoren. Daarnaast is het duidelijk dat zo goed als alle palmolie in onduurzame omstandigheden wordt geproduceerd. Zolang er geen verplichte certificaten bestaan, willen we die olie dus alvast weren van de Belgische markt. En het staat ook vast dat de 2de generatie biobrandstoffen (houtachtige gewassen zoals wilgen, populier... veel beter scoren qua oppervlaktenuoden en CO₂-besparing. Vandaag staan deze biobrandstoffen op de rand van technische haalbaarheid, maar we riskeren dat de bestaande biobrandstoffen ze eerst van de markt zullen houden. Daarom pleiten we voor een zo'n snel mogelijke introductie van biobrandstoffen van de 2de generatie.

Tenslotte pleiten we ook voor duurzaamheidsgaranties voor de productie van biobrandstoffen, via een bindend certificatiesysteem. Inspiratie kunnen we vinden in het bekende FSC-systeem, maar dan bindend. Of we kunnen ons ook baseren op het werk van Stichting Natuur en Milieu (juli 2005). Ze hebben een positieve lijst van biobrandstoffen opgemaakt voor Ethanol uit reststromen, Fischer-Tropschdiesel en Ethanol uit hout geproduceerd met schimmels. Deze lijst werd getoetst aan de volgende duurzaamheidscriteria: herkomst, productieketen, sociale aspecten en netto CO₂-winst over de hele levenscyclus. Nog in Nederland heeft de Commissie Cramer (juli 2006) minimumcriteria en een certificatievoorstel voor biobrandstoffen uitgewerkt. Ondertussen werken we bij ons in de Roundtable on Sustainable Palmoil (RSPO) samen met vertegenwoordigers van producenten en leveranciers van palmolie, van milieubewegingen en experts, aan criteria voor de duurzaamheid van palmolie. De criteria van RSPO zouden tegen eind 2007 gecertificeerde palmolie moeten opleveren. De milieubeweging vindt dat we via deze weg tot algemeen geldende en duidelijke afspraken kunnen komen en niet hoeven te wachten op Europese regelgeving.

Debat:

Dirk Draulans : De ontbossing van het regenwoud was de laatste jaren stabiel. Maar doordat de marktprijs van soja - dankzij de grote vraag naar biobrandstoffen - opnieuw stijgt, is er een verdere toename van de ontbossing. Dit is een paradox in de CO₂-bestrijding. Bij ons zien we stimuli en initiatieven van de overheid voor een snelle toepassing van biobrandstoffen. De overheid trekt hierbij de

kaart van de 1ste generatie biobrandstoffen en bijmengen met de klassieke brandstoffen. Is deze snelle omschakeling een verstandige keuze om het klimaatprobleem aan te pakken of leidt dit tot een verdere ontbossing van het regenwoud?

BBL : Door te kiezen voor de 1ste generatie biobrandstoffen, zal men minder geneigd zijn om te investeren in biobrandstoffen die qua duurzaamheid en rendabiliteit beter zijn. De milieubeweging is dan ook voorstander van de 2de generatie biobrandstoffen en een certificeringssysteem voor duurzame biobrandstoffen.

Dirk Draulans : Riskeren we door te pleiten voor een certificering en 2de generatie biobrandstoffen de omschakeling naar biobrandstoffen niet te vertragen?

Boerenbond : De initiatieven rond 1ste generatie biobrandstoffen groeien in onze landbouwsector, maar het beleid heeft nog geen stabiel investeringsklimaat gecreëerd. Daar is nog een belangrijke weg te gaan. Duurzaamheidsaspecten is een belangrijk element in de discussie over biobrandstoffen. Nochtans zouden volgens mij genetisch gemodificeerde energiegewassen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan een hoger rendement van deze gewassen. Maar de milieubeweging is hier fel tegen gekant omwille van de impact op de biodiversiteit. Risico's voor volksgezondheid spelen hier volgens mij minder dan bij GGO's in veevoeder en voedselproductie.

Ook bij de 2de generatie zijn er nog vragen naar rendabiliteit en duurzaamheid, waar we nog geen antwoord op weten. Het is ook niet of-of, maar alle verschillende hernieuwbare energiebronnen naast elkaar. Ook de 1ste generatie biobrandstoffen zullen noodzakelijk blijven en hiervoor is een belangrijke rol weggelegd voor onze boeren.

BBL : De milieubeweging is gekant tegen GGO's in veevoerders, voedingsproducten én energiegewassen. Dit is en blijft een moeilijke discussie tussen milieu, landbouw en industrie. Ook de Cramer-commissie in Nederland die minimumcriteria en een certificatievoorstel voor biobrandstoffen uitwerkte is om die reden niet aan de GGO-discussie begonnen.

Er bestaat geen wetenschappelijke consensus over het rendement en de duurzaamheid van de verschillende soorten biobrandstoffen. Sommige verschillen in rendement hebben soms ook gewoon te maken met het betere landbouwklimaat: bijvoorbeeld het rendement van bio-ethanol op basis van Braziliaans suikerriet ligt hoger dan dat van suikerriet gekweekt in Vlaanderen.

Dirk Draulans : Is het biobrandstoffenverhaal in Vlaanderen door het mindere energierendement van onze gewassen en het beperkte landbouwareaal niet gedoemd om marginaal te blijven

Boerenbond : Om onze energievoorziening in de toekomst veilig te stellen, zullen we een mix van hernieuwbare energiebronnen moeten aanwenden, zoals zon, energie, biomassa, ... In dit laatste heeft de Vlaamse boer zeker een rol te spelen, des te meer omdat door directe verkoop van bijvoorbeeld koolzaadolie aan de verbruiker de consumentenketen wordt verkleind. Dit is ook een belangrijk duurzaam aspect.

Dirk Draulans : En hoe zit het eigenlijk met de CO₂-balans van ingevoerde biobrandstoffen?

BBL : Ook de fossiele brandstoffen moeten nu aangevoerd worden. Het transport is wel een belangrijk criterium voor de certificering van biobrandstoffen (bijv. van duurzame palmolie). We moeten het transportprobleem ook niet enkel vanuit Europees perspectief bekijken. Biobrandstoffen kunnen ook tegemoet komen aan de lokale economie en energievoorziening van het zuiden. Zo haalt Brazilië nu 40% van zijn brandstof uit het eigen geproduceerde bio-ethanol.

Oxfam : Transport is inderdaad een belangrijk criterium. Zeker als je weet dat de helft van de voedselafdrak van een gemiddeld Westers gezin uit CO₂-uitstoot bestaat. Nu voelen de kleinere spelers op de biobrandstoffenmarkt in het Zuiden reeds de vraagtoename. Daarom is het ook belangrijk dat het biobrandstoffen verhaal naast klimaatdoelstellingen ook gekoppeld wordt aan eerlijke handelsbetrekkingen. Het gaat niet op dat het Noorden alsmaar meer toegang vraagt voor grondstoffen uit het Zuiden en dat de negatieve sociale en milieu-effecten op het Zuiden worden afgewenteld.

Boerenbond : Biobrandstoffen kunnen ook een positief verhaal worden voor boeren in het Zuiden. Nu moet men in Mexico goedkope tortillamaïs invoeren uit V.S. Nu de maïs prijs stijgt door de verhoogde vraag naar biobrandstoffen, hebben de Mexicaanse boeren ook de kans voor een eerlijke prijs.

De eigen productie in Mexico zal natuurlijk terug op gang moeten komen en men zal nog een tijd problemen ondervinden door dumpingpraktijken, maar daarna zijn er wel degelijke opportuniteiten voor een betere prijszetting voor de Mexicaanse boeren. We moeten wel opletten dat grootgrondbezitters en grootschalige plantages niet opnieuw de overhand krijgen.

Certificering is een belangrijk instrument voor duurzame productie van biobrandstoffen, maar zullen alle landen (bijv. China) zich hier aan houden. Goede internationale controle en toezicht door bijvoorbeeld Wereld Handelsorganisatie is onontbeerlijk.

Oxfam: De certificering is internationaal slechts mogelijk indien biobrandstoffen als milieugoed

worden beschouwd (zoals bij duurzaam hout en FSC-labeling). Wanneer men biobrandstoffen als landbouwproduct beziet zal dit veel moeilijker zijn.

BBL: We hoeven niet te wachten op internationale initiatieven inzake certificering. In Nederland is de milieubeweging er in geslaagd om Essent te doen omschakelen naar duurzame biobrandstoffen. Onder publieke druk heeft ook Electrabel zich in Nederland bereid verklaard om geen palmolie meer te gebruiken. Alternatieven voor palmolie zijn bijv. PPO op basis van koolzaad of Jatropha. Palmolie kan ook op een meer duurzame manier geproduceerd worden. Milieubeweging is niet per definitie tegen palmolie, maar wel tegen onduurzame palmolie.

Dirk Draulans: Hoe selecteert POVLT energiegewassen voor zijn demonstratieprojecten en onderzoek? Speelt duurzaamheid een rol bij deze selectie?

POVLT: Wij zoeken vooral naar gewassen, die veel biomassa opbrengen en die zonder technische beperkingen toepasbaar zijn in de bestaande landbouwpraktijk van de boer. Overheid speelt ook een grote rol. Biobrandstoffen zijn niet rendabel zonder steun. Bijvoorbeeld energie uit maïs komt in aanmerking voor groene stroomcertificaten, energie uit houtgewassen niet. Overheid heeft dus zeker een sturende invloed op de selectie van energiegewassen en de effectieve implementatie op het terrein.

Dirk Draulans: Zijn biobrandstoffen geen welkome nieuwe inkomstenbron voor onze boeren en kunnen ze ook bijdragen tot het zelf bedruipend maken van landbouwbedrijven? Of is kleinschalige landbouw niet mogelijk in het biobrandstoffenverhaal?

Boerenbond: De evolutie naar grootschalige landbouw zal zich verder zetten. De landbouwsector moet immers concurrentieel zijn in een geglobaliseerde marktcontext. Maar er moet wel ruimte zijn voor kleinschalige landbouw. De overheid moet dit ondersteunen.

Dirk Draulans: Leeft het biobrandstoffendebat bij de politici? Op de Knack-redactie merken we een verhoogd milieubewustzijn en aandacht voor het klimaat met ronkende verklaringen en voorstellen. Maar is dit zo in de praktijk?

BBL: Bruno Tobbacq is bezorgd om de klimaatproblematiek, maar zijn collega's uit de federale regering belijden vooral lippendienst. Op Vlaams niveau zien we dat de regering vooral inzet op biobrandstoffen van de 1ste generatie. En voor de invoering en ondersteuning van biobrandstoffen van de 2de generatie vooral naar Europa kijkt.

Boerenbond: Vlaamse overheid stimuleert alternatieve en duurzame energie door groene stroom certificaten. Federaal is men niet altijd consequent. Bijvoorbeeld accijnsvrijstelling mag niets kosten.

Oxfam: Budget voor milieu binnen ontwikkelingsssamenwerking is bijzonder klein (6%). Eigenlijk zouden alle projecten op klimaat moeten gescreend worden. En zou de delcredere dienst geen exportsubsidie mogen verlenen aan projecten die het milieu niet ten goede komen. De resolutie in het Vlaams parlement m.b.t. certificering is niet gestemd omdat men vindt dat dit op Europees niveau moet geregeld worden. De politici nemen dus hun voortrekkersrol niet op.

Dirk Draulans: Hoe moet de schaalvergroting en capaciteitsopbouw van boeren in ontwikkelingslanden gebeuren zodat zij een eerlijke kans maken in de globaliseerde markt van biobrandstoffen?

Boerenbond: Dit is niet de eerste opdracht van de boerenbond, maar wel van onze ontwikkelingsorganisatie. De wereldmarkt zal sturend optreden. En ook certificering zal negatieve effecten moeten bijsturen. We moeten ons wel de vraag stellen of kleinschalige landbouw in Afrika de boeren en het continent vooruithelpen in hun ontwikkeling. Anderzijds mogen we ook niet evolueren naar een pure grootschalige plantagelandbouw in ontwikkelingslanden. Ik denk dat vooral de kritisch bewuste consument die niet wil kiezen voor plantagelandbouw en zijn producten een grote sturende rol kan spelen.

Oxfam: Nu zijn de landbouwgronden in handen van bedrijven als Monsanto. Kleine boeren zijn afhankelijk van deze multinationals tenzij ze zich verenigen in coöperatieven. Het is waar dat de opbrengsten van de lokale boeren ook mee zullen stijgen in de algemene prijsstijging. Maar op termijn zal die stijging ook gepaard gaan met serieuze schokken. Want hoe hoger de opbrengstprijs, hoe meer aanbieders ook en hoe meer prijsschokken mogelijk zijn.

Dirk Draulans: In Brazilië heb ik enkele voorbeeldprojecten bezocht, waar 1100 arme gezinnen elk 10 ha konden bebouwen. Er was een beheerplan opgesteld voor het geheel en elk gezin had een gewaarborgd minimuminkomen. Een ander voorbeeldproject is van het WWF i.v.m. visvangst. Daar was eveneens een beheerplan opgesteld. De inkomsten worden losgekoppeld van de hoeveelheid vis die men vangt. Dit zijn echter voorbeeldprojecten. De vraag is of men dit op grote schaal in ontwikkelingslanden kan invoeren.

Reactie uit de zaal

PPO vzw: Men spreekt altijd dat de 2de generatie biobrandstoffen te verkiezen zijn boven de 1ste generatie biobrandstoffen en dat deze zo snel mogelijk geïntroduceerd moeten worden. Maar dit steunt op een wazige basis. Want 2de generatie heeft ook het nadeel dat het microklimaat van de grond en watersysteem er onder zal lijden. Ook moet men nu reeds beginnen spreken over de 3de generatie biobrandstoffen. Daar hoort men niets over.

BBL: Het is inderdaad zo dat voor de 2de generatie men eveneens alle aspecten dient te bekijken en dat er ook hier nog bijkomend onderzoek nodig is. Er is geen alleenzaligmakend wondermiddel. Op het vlak van CO₂-reductie hebben de 2de generatie wel een duidelijk voordeel op de 1ste generatie biodiesel en bio-ethanol.

Verslag : Nicolas De Baere, Sven Lins, Bram Claeys en Katty De Wilde.

Foto's : Inge Mestdagh.

bron : www.energie-vpro.nl